

АНАЛІЗ ТА ПРОГНОЗУВАННЯ РИЗИКІВ В ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА
СИЛАБУС

Шифр і назва спеціальності	071 – Облік і оподаткування	Інститут / факультет	Навчально-науковий інститут економіки, менеджменту та міжнародного бізнесу
Освітня програма	Облік, аудит і оподаткування	Кафедра	Бізнес-аналітики, обліку і готельно-ресторанної справи
Тип програми	Освітньо-професійна	Мова навчання	Українська

Викладач

Тетяна Жадан, tetiana.zhadan@khp.edu.ua

кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри бізнес-аналітики, обліку і готельно-ресторанної справи НТУ «ХПІ». Досвід роботи – 19 років. Авторка понад 150 наукових та навчально-методичних праць. Провідний лектор з дисциплін: «Контроль фінансово-господарської діяльності», «Аналіз та прогнозування ризиків в діяльності підприємства», «Облік у зарубіжних країнах», «Державний фінансовий контроль».

Загальна інформація про курс

Анотація	Дисципліна спрямована на оволодіння сучасними принципами, підходами, методами і методичними прийомами ідентифікації, аналізу, оцінки та прогнозування ризиків в діяльності підприємства.
Цілі курсу	формування у студентів теоретичних знань та практичних навичок з організації та методики здійснення аналізу і прогнозування ризиків в діяльності підприємства.
Формат	Лекції, практичні заняття, консультації. Підсумковий контроль - залік
Семестр	7

Обсяг (кредити) / Тип курсу	4 / Вибірковий	Лекції (години)	32	Практичні заняття (години)	16	Самостійна робота (години)	72
-----------------------------	----------------	-----------------	----	----------------------------	----	----------------------------	----

Програмні компетентності	<p>ЗК02. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу;</p> <p>ЗК08. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності;</p> <p>ЗК11. Навички використання сучасних інформаційних систем і комунікаційних технологій;</p> <p>ЗК13. Здатність проведення досліджень на відповідному рівні;</p> <p>ЗК14. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні;</p> <p>СК02. Використовувати математичний інструментарій для дослідження соціально-економічних процесів, розв'язання прикладних завдань в сфері обліку, аналізу, контролю, аудиту, оподаткування;</p> <p>СК05. Проводити аналіз господарської діяльності підприємства та фінансовий аналіз з метою прийняття управлінських рішень;</p> <p>СК08. Ідентифікувати та оцінювати ризики недосагнення управлінських цілей суб'єкта господарювання, недотримання ним законодавства та регулювання діяльності, недостовірності звітності, збереження й використання його ресурсів;</p> <p>СК2.2 Здатність застосовувати методи та інструменти бізнес-аналізу для оцінки економічних процесів та явищ на підприємствах при прийнятті управлінських рішень;</p> <p>СК2.3 Здатність обирати та застосовувати аналітичні методи та інструменти для прогнозування ризиків в діяльності підприємств.</p>
--------------------------	--

Результати навчання:

Шифр	Зміст
ПР03	Визначати сутність об'єктів обліку, аналізу, контролю, аудиту, оподаткування та розуміти їх роль і місце в господарській діяльності;
ПР04	Формувати й аналізувати фінансову, управлінську, податкову і статистичну звітність підприємств та правильно інтерпретувати отриману інформацію для прийняття управлінських рішень;
ПР05	Володіти методичним інструментарієм обліку, аналізу, контролю, аудиту та оподаткування господарської діяльності підприємств;
ПР06	Розуміти особливості практики здійснення обліку, аналізу, контролю, аудиту та оподаткування діяльності підприємств різних форм власності, організаційно-правових форм господарювання та видів економічної діяльності;
ПР09	Ідентифікувати та оцінювати ризики господарської діяльності підприємств;
ПР14	Вміти застосовувати економіко-математичні методи в обраній професії.
ПР2.2	Знати та розуміти методи та інструменти бізнес-аналізу для оцінки економічних процесів та явищ на підприємствах в умовах ризиків та невизначеності.

Теми що розглядаються:

- Тема 1** Ризик та його ключові характеристики
- Тема 2** Класифікація економічних ризиків
- Тема 3** Складові процесу управління ризиками діяльності підприємства
- Тема 4** Система показників кількісного оцінювання ступеня ризику діяльності підприємства
- Тема 5** Аналіз ризиків діяльності підприємства та методи їх оцінки
- Тема 6** Прогнозування ризиків діяльності підприємства
- Тема 7** Основи управління ризиками діяльності підприємства
- Тема 8** Методи та прийоми управління ризиками діяльності підприємства
- Тема 9** Прийняття управлінських рішень в умовах невизначеності і ризику
- Тема 10** Оцінка економічного ризику на основі аналізу фінансового стану підприємства

Форма та методи навчання

Проведення **лекційних занять** передбачають використання традиційних форм (вступної, тематичної, оглядової). В процесі викладання використовується:

Лекція – **бесіда**, яка передбачає «діалог з аудиторією». Це проста форма активного залучення студентів до навчального процесу. Передбачається безпосередній контакт з аудиторією, що дає змогу зосередити увагу студентів на найбільш важливих проблемах теми, яка

вивчається, визначити зміст і темп викладу навчального матеріалу з урахуванням рівня підготовленості та освіти аудиторії. Участь студентів у лекції-бесіді забезпечується різними прийомами, зокрема запитання до аудиторії. Вони носять інформаційний характер, тобто спрямовані не на контроль, а на з'ясування думок і рівнів поінформованості учнів з проблеми, що вивчається, актуалізації знань, необхідних для її розуміння, та визначення ступеня готовності до сприйняття матеріалу лекції. Запитання адресуються всій аудиторії. Студенти відповідають з місця. З метою заощадження часу запитання слід формулювати так, щоб можна було дати однозначну відповідь. З урахуванням змісту відповідей будуються подальше викладення матеріалу.

Лекція-візуалізація, яка передбачає використання демонстраційного матеріалу, форми наочності, які не лише доповнюють словесну інформацію, а й самі виступають носіями змістовної інформації. Читання лекції представляє собою вільне, розгорнуте коментування підготовлених матеріалів. У візуальній лекції важливі візуальна логіка, ритм подачі матеріалу, його дозування, майстерність і стиль спілкування вик-ладача з аудиторією.

Лекція – дискусія – яка передбачає обмін думками та поглядами учасників з приводу певної теми (питання), а також розвивають мислення, допомагають формувати погляди і переконання, виробляють вміння формулювати думки й висловлювати їх, вчать оцінювати пропозиції інших людей, критично підходити до власних поглядів.

Практичні заняття передбачають інтерактивний підхід до проведення занять, який включає у себе проведення наступних видів занять:

1) підтверджуючі практичні роботи. Виконуючи їх, студент отримує підтвердження правильності викладених на лекціях теоретичних знань;

2) частково-пошукові практичні заняття. На таких заняттях студенти мають більше можливостей для творчої роботи. Деталізацію плану дослідження і визначення повного переліку питань, які необхідно дослідити, виконує сам студент;

3) ділові ігри - моделювання реальної діяльності у спеціально створеній проблемній ситуації. Ділова гра передбачає активне навчання, яке сприяє досягненню конкретних завдань, структурування системи ділових стосунків учасників. Її конструктивними елементами є проектування реальності, конфліктність ситуації, активність учасників, відповідний психологічний клімат, міжособистісне та міжгрупове спілкування, розв'язання сформульованих на початку гри проблем.

Методи контролю

Поточний контроль здійснюється протягом навчального семестру під час проведення лекційних і практичних занять. Має на меті перевірку рівня підготовленості студентів до виконання конкретної роботи. Формами проведення поточного контролю з дисципліни є: усні опитування та письмові контрольні роботи на лекційних і практичних заняттях, тестування тощо.

Підсумковий контроль знань студентів за навчальною дисципліною здійснюють у формі заліку з метою визначення ступеню опанування ними програмних компетентностей та результатів навчання.

Формою підсумкового контролю знань є залік.

Розподіл балів, які отримують студенти.

Для одержання підсумкових балів студенту необхідно виконати всі обов'язкові види і форми завдань та контрольних заходів, передбачених робочою програмою навчальної дисципліни. Розподіл кількості балів за результатами поточного та підсумкового контролю знань студентів з дисципліни наведено у таблиці 1.

Таблиця 1 – Розподіл балів для оцінювання успішності студента для заліку

Опитування, виконання тестів, виступи на практичних заняттях	Контрольні роботи		Індивідуальне розрахункове завдання	Залік	Сума
	КР № 1	КР № 2			
20	15	15	20	30	100

Критерії та система оцінювання знань та вмінь студентів.

Згідно основних положень ЄКТС, під системою оцінювання слід розуміти сукупність методів (письмові, усні і практичні тести, екзамени, проекти, тощо), що використовуються при оцінюванні досягнень особами, що навчаються, очікуваних результатів навчання.

Успішне оцінювання результатів навчання є передумовою присвоєння кредитів особі, що навчається. Тому твердження про результати вивчення компонентів програм завжди повинні супроводжуватися зрозумілими та відповідними критеріями оцінювання для присвоєння кредитів. Це дає можливість стверджувати, чи отримала особа, що навчається, необхідні знання, розуміння, компетенції.

Критерії оцінювання – це описи того, що як очікується, має зробити особа, яка навчається, щоб продемонструвати досягнення результату навчання.

Основними концептуальними положеннями системи оцінювання знань та вмінь студентів є:

1) підвищення якості підготовки і конкурентоспроможності фахівців за рахунок стимулювання самостійної та систематичної роботи студентів протягом навчального семестру, встановлення постійного зворотного зв'язку викладачів з кожним студентом та своєчасного коригування його навчальної діяльності;

2) підвищення об'єктивності оцінювання знань студентів відбувається за рахунок контролю протягом семестру із використанням 100 бальної шкали (табл. 2). Оцінки обов'язково переводять у національну шкалу (з виставленням державної семестрової оцінки «відмінно», «добре», «задовільно» чи «незадовільно») та у шкалу ECTS (A, B, C, D, E, FX, F).

Таблиця 2 – Шкала оцінювання знань та умінь: національна та ECTS

Рейтингова Оцінка, бали	Оцінка ECTS та її визначення	Національна оцінка	Критерії оцінювання	
			позитивні	негативні
90-100	A	Відмінно	<ul style="list-style-type: none"> - Глибоке знання навчального матеріалу модуля, що містяться в основних і додаткових літературних джерелах; - вміння аналізувати явища, які вивчаються, в їхньому взаємозв'язку і розвитку; - вміння проводити теоретичні розрахунки; - відповіді на запитання чіткі, лаконічні, логічно послідовні; - вміння вирішувати складні практичні задачі. 	Відповіді на запитання можуть містити незначні неточності
82-89	B	Добре	<ul style="list-style-type: none"> - Глибокий рівень знань в обсязі обов'язкового матеріалу, що передбачений модулем; - вміння давати аргументовані відповіді на запитання і проводити теоретичні розрахунки; - вміння вирішувати складні практичні задачі. 	Відповіді на запитання містять певні неточності;
75-81	C	Добре	<ul style="list-style-type: none"> - Міцні знання матеріалу, що вивчається, та його практичного застосування; - вміння давати аргументовані відповіді на запитання і проводити теоретичні розрахунки; - вміння вирішувати практичні задачі. 	- невміння використовувати теоретичні знання для вирішення складних практичних задач.

Рейтингова Оцінка, бали	Оцінка ECTS та її визначення	Національна оцінка	Критерії оцінювання	
			позитивні	негативні
64-74	Д	Задовільно	- Знання основних фундаментальних положень матеріалу, що вивчається, та їх практичного застосування ; - вміння вирішувати прості практичні задачі .	Невміння давати аргументовані відповіді на запитання; - невміння аналізувати викладений матеріал і виконувати розрахунки ; - невміння вирішувати складні практичні задачі .
60-63	Е	Задовільно	- Знання основних фундаментальних положень матеріалу модуля, - вміння вирішувати найпростіші практичні задачі .	Незнання окремих (непринципових) питань з матеріалу модуля; - невміння послідовно і аргументовано висловлювати думку; - невміння застосовувати теоретичні положення при розв'язанні практичних задач
35-59	FX (потрібне додаткове вивчення)	Незадовільно	Додаткове вивчення матеріалу модуля може бути виконане в терміни, що передбачені навчальним планом .	Незнання основних фундаментальних положень навчального матеріалу модуля; - істотні помилки у відповідях на запитання; - невміння розв'язувати прості практичні задачі .
1-34	F (потрібне повторне вивчення)	Незадовільно	-	- Повна відсутність знань значної частини навчального матеріалу модуля; - істотні помилки у відповідях на запитання; - незнання основних фундаментальних положень; - невміння орієнтуватися під час розв'язання простих практичних задач

Базова література:

- 1 Балджи М. Д. Економічний ризик та методи його вимірювання: навч. посібник. Харків : Промарт, 2015. 300 с. URL: <http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/handle/123456789/4367> (дата звернення: 27.08.2021).
- 2 Вітлінський В. В., Верченко П. І. Аналіз, моделювання та управління економічним ризиком: Навч.-метод. посібник для самост. вивч. дисц. Київ : КНЕУ, 2000. 292 с. URL: <https://www.twirpx.com/file/792739/> (дата звернення: 27.08.2021).
- 3 Галушак М.П. Прогнозування соціально-економічних процесів: навчальний посібник. Тернопіль: ТДТУ, 2009. 101 с. URL: https://www.studmed.ru/galuschak-mp-prognozuvannya-socalno-ekonomchnih-procesy_49ee4c1977b.html (дата звернення: 27.08.2021).
- 4 Гончаров І.В. Ризик та прийняття управлінських рішень : навч. посібник. Харків : НТУ "ХПІ", 2003. 150 с.
- 5 Гранатуров В.М., Шевчук О. Б. Ризики підприємницької діяльності: Проблеми аналізу. Київ : Зв'язок, 2000. 152 с.
- 6 Економічний аналіз : навч. посібник / [М. А. Болух, В.З. Бурчевський, М. І. Горбаток та ін.] ; За ред. акад. НАНУ, проф. М. Г. Чумаченка. Вид. 2-ге, перероб. і доп. Київ : КНЕУ, 2003. 556 с. URL: <http://ubooks.com.ua/books/000171/inx.php> (дата звернення: 28.09.2021)
- 7 Економічний ризик: методи оцінки та управління : навч. посібник / [Т. А. Васильєва, С. В. Леонов, Я. М. Кривич та ін.] ; під заг. ред. д-ра екон. наук, проф. Т. А. Васильєвої, канд. екон. наук Я. М. Кривич. Суми : ДВНЗ "УАБС НБУ", 2015. 208 с. URL: https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/50229/5/Ekonomichnyi_ryzyk%20.pdf;jsessionid=C778FF79F93C3E9E03C5DA5C8B94FB5A (дата звернення: 27.08.2021)
- 8 Жадан Т.А. Теоретико-методичні та прикладні аспекти використання методів прогнозування у процесі управління ризиками готельно-ресторанного бізнесу. *Інфраструктура ринку* : електрон. наук.-практ. журн. 2017. Вип. 12. С. 43-48. URL: http://www.market-infr.od.ua/journals/2017/12_2017_ukr/10.pdf (дата звернення: 25.08.2021).
- 9 Жадан Т.А., Жадан Ю.В. Сучасні наукові підходи до розуміння економічного змісту поняття «ризик». *Причорноморські економічні студії* : наук. журн. 2018. № 33. С. 74-78. URL: <http://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/38561> (дата звернення: 25.08.2021).
- 10 Жадан Т. А., Жадан Ю.В. Еволюція становлення та розвитку теорії управління ризиками. Дослідження та оптимізація економічних процесів в готельно-ресторанному бізнесі : кол. монографія / Т. С. Шовкопляс та ін.; за ред.: Н. В. Якименко-Терещенко, Є. М. Строкова ; Нац. техн. ун-т "Харків. політехн. ін-т". Харків : НТУ "ХПІ", 2019. Розд. 1.2. С. 13-25. URL: <http://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/42187> (дата звернення: 25.08.2021).
- 11 Івченко І.Ю. Моделювання економічних ризиків і ризикових ситуацій: навч. посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2007. 344 с. URL:

https://www.studmed.ru/vchenko-yu-modelyuvannya-ekonomichnih-rizikv-rizikovih-situacy_c02e7e35547.html (дата звернення: 27.08.2021)

12 Калина А. В., Конева М.И., Яценко В. А. Современный экономический анализ и прогнозирование (микро- и макроуровни): учеб.-метод. пособие: 3-е изд., перераб. и доп. К.: МАУП, 2003. 416 с. URL: <http://padabum.com/d.php?id=4060> (дата звернення: 20.08.2021)

13 Обґрунтування господарських рішень та оцінювання ризиків: навч. посібник / [Донець Л. І., Шепеленко О. В., Баранцева С. М. та ін.] ; за заг. ред. Донець Л. І. Київ : Центр учбової літератури, 2012. 472 с. URL: https://cul.com.ua/preview/obgrunt_gosp_reihen_Donez.pdf (дата звернення: 27.08.2021)

14 Посохов І.М. Управління ризиками у підприємстві : навч. посібник. Харків : НТУ «ХП», 2015. 220 с.

15 Прогнозирование и планирование экономики: учебник / [Кандаурова Г.А. и др.]; под общ. ред. Г.А. Кандауровой, В.И. Борисевича. Минск : Современная школа, 2005. 476 с. URL: http://ekonomika.by/downloads/Kandaurova_Borisevich.pdf (дата звернення: 22.08.2021).

Допоміжна література:

16 Андреева Т.Є., Петровська Т.Е. Ризик у ринковій економіці : навч. посібник. Харків : Бурун Книга, 2005. 128 с.

17 Гудкова В.П., Пилипенко О. В., Творонович В. І. Управління економічними ризиками: навчально-методичний посібник для студентів освітнього ступеня «магістр» галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» спеціальності 051 «Економіка» денної та заочної форм навчання. Київ : Вид-во ДЕТУТ, 2016. 275 с.

18 Економіко-математичне моделювання: навч. посібник / За ред. О. Т. Іващука. – Тернопіль : ТНЕУ «Економічна думка», 2008. – 704 с. URL: http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/650/1/navch._posibnuk_ivaschuk.pdf

19 Жадан Т.А. Програмно-цільове управління ризиками готельно-ресторанного бізнесу. *Проблеми і перспективи розвитку підприємництва* : зб. наук. пр. 2017. № 3 (18), том 1. С. 74-78. URL: <http://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/33059> (дата звернення: 27.08.2021).

20 Жадан Т.А., Мелень О.В., Якименко-Терещенко Н.В. Банкрутство підприємства: сутність поняття та основні ризик-фактори його виникнення в готельно-ресторанному бізнесі. *Інфраструктура ринку*: електрон. наук.-практ. журн. 2019. Вип. 37. С. 243-250. URL: http://www.market-infr.od.ua/journals/2019/37_2019_ukr/36.pdf (дата звернення: 27.08.2021).

21 Жадан Т. А., Мелень О.В. Ризик-орієнтований підхід до організації системи внутрішнього контролю в готельно-ресторанному бізнесі. *Інфраструктура ринку*: електрон. наук.-практ. журн. 2020. Вип. 50. С. 263–267. URL: <http://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/52233> (дата звернення: 27.08.2021).

22 Пашута М.Т., Калина А.В. Прогнозування та макроекономічне планування: навч. посібник. Київ : МАУП, 1998. 192 с. URL: <http://en.bookfi.net/book/1337731> (дата звернення: 25.08.2021)

23 Присенко Г. В., Равікович Є.І. Прогнозування соціально-економічних процесів: навч. посіб. Київ : КНЕУ, 2005. 378 с. URL: <https://www.twirpx.com/file/145111/> (дата звернення: 23.08.2021)

24 Сахарцева І.І., Шляга О. В. Ризики економічної діагностики підприємства : навч. посібник; ЗДІА. Київ : Кондор, 2008. 380 с.

25 Семенова К. Д. Обґрунтування господарських рішень та оцінювання ризиків: Навчальний посібник. Одеса: ОНЕУ, ротапринт, 2013. 194 с. URL: <http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/1581/1/Обґрунтування%20господарських%20рішень%20та%20оцінювання%20ризиків.pdf> (дата звернення: 26.08.2021)

Структурно-логічна схема вивчення навчальної дисципліни

Таблиця 3 – Перелік дисциплін

Вивчення цієї дисципліни безпосередньо спирається на:	На результати вивчення цієї дисципліни безпосередньо спираються:
Контроль фінансово-господарської діяльності Управлінський облік Основи бізнес-аналізу	Аналіз в галузях виробництва та послуг Управлінський аудит Інвестиційний аналіз

Провідний лектор: доц. Жадан Т.А.
(посада, звання, ПІБ)

(підпис)